מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי נהרדעי לטעמייהו (ה)דאמר ר"נ אמר שמואל [א]האחין שחלקו אין להן לא דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה ולא סולמות זה על זה ולא אמת המים זה על זה והזהרו בהן שהלכות קבועות הן (א) ורבא אמר יש להן: ההוא שטרא דיתמי דנפיק עליה תברא אמר רב חמא [ב]אגבויי לא מגבינן ליה ומיקרע לא קרעינן ליה אגבויי לא מגבינן ליה דנפק תברא עליה מיקרע לא קרעינן ליה דכי גדלי יתמי דילמא מייתו ראיה ומרעי ליה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבינא הלכתא מאי א"ל בכולהו הלכתא כרב חמא לבר מתברא דסהדי בשקרי לא מחזקינן מר זוטרא בריה דרב מרי אמר [ג]בהא נמי הלכתא כרב חמא דאם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ומדלא אפקיה שמע מינה זיופי זייפיה: **מתני'** [ד]כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער [ה]כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה [ו]כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש [ז]קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **גמ'** למימרא דבית שער מעליותא היא והא ההוא חסידא דהוה רגיל אליהו דהוה משתעי בהדיה עבד בית שער ותו לא משתעי בהדיה לא קשיא הא מגואי הא (ב) מבראי ואי בעית אימא הא והא מבראי ולא קשיא הא דאית ליה דלת הא דלית ליה דלת אבע"א הא והא דאית ליה דלת ולא קשיא הא דאית ליה פותחת הא דלית ליה פותחת אי בעית אימא הא והא דאית ליה פותחת ולא קשיא הא דפותחת דידיה מגואי הא דפותחת דידיה (ג) מבראי: כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר: תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל חצרות ראויות לבית שער אלא חצר הסמוכה לרשות הרבים ראויה לבית שער ושאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער ורבנן זימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו: כופין אותו לבנות לעיר כו': [ח](ת"ר כופין אותו לעשות לעיר דלתים ובריח) ורבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל העיירות ראויות לחומה אלא עיר הסמוכה לספר ראויה לחומה ושאינה סמוכה לספר אינה ראויה לחומה ורבנן זימנין דמקרו ואתי גייסא בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי נפשות גובין או דילמא לפי שבח ממון גובין אמר ליה לפי ממון גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות איכא דאמרי בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן כשהן גובין לפי קירוב בתים הן גובין או דילמא לפי [ט]ממון גובין אמר ליה [י]לפי קירוב בתים הן גובין ואלעזר בני קבע בה מסמרות רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן אמר (ד) ריש לקיש [כ]רבנן לא צריכי נטירותא דכתיב [1]אספרם מחול ירבון למאן אילימא לצדיקים דנפישי מחלא השתא כולהו ישראל כתיב בהו [2]כחול אשר על שפת הים צדיקים עצמם מחול ירבון אלא הכי קאמר אספרם למעשיהם של צדיקים מחול ירבון וק"ו ומה חול שמועט מגין על הים מעשיהם של צדיקים שהם מרובים לא כל שכן שמגינים עליהם כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה מאי טעמא לא תימא ליה מהא [ל][3]אני חומה ושדי כמגדלות

אלו

מר ינוקא. הוא הגדול ועל שם שנולד בינקותו של רב חסדא קרי ליה מר ינוקא ומר קשישא הוא הצעיר ונולד בקשישותו של רב חסדא (ועיין רש"י כתובות פט: ד"ה מר): **נהרדעי** לטעמייהו. רב חמא נהרדעי הוא כדאמרינן בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:) [אמוראי] דנהרדעי רב חמא ושמואל נמי נהרדעי הוא כדאמר שמואל (ברכות דף נח:) נהירין לי שבילי דרקיע כשבילי דנהרדעי: **אין** להם דרך זה על זה. טעמא משום דפסיק שמואל בפרק המוכר את הבית (לקמן דף סד.) כר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ולפיכך אין להם דרך זה על זה שלא שייר לעצמו כלום כל אחד (ה) חלק בחלק חבירו והוה לו כמוכר ואף על גב דאמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדלך למ"ד מוכר בעין יפה מוכר לא דמי דהכא כולם מוכרין וכל אחד מכר ולא שייר לעצמו כלום בחלק חבירו וה"ל כמוכר חצר ושייר בית דצריך ליקח לו דרך מבעל החצר: **ולא** סולמות זה על זה. פי' בקונט' אם נטל זה בית ואחר וזה נטל עלייה אין לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו וקשה לר"י דהיינו ולא דרך זה על זה ונראה לר"י כגון שלקח זה בית וזה עלייה וחצר אין לו לסמוך הסולם בכותל של זה ולעלות בעלייתו: **ואי** בעית אימא הא והא מבראי. ולא גרסינן הא והא מגוואי דמגוואי אין שייך לחלק בין אית ליה דלת ללית ליה ובין אית ליה פותחת ללית ליה דבכל ענין הוא רע כיון שאין יכול לבא אלא עד פתח החצר ואין לפרש הא דאית ליה דלת כו' אחצר קאי דהא במתני' בהדיא קתני כופין אותו לבנות דלת לחצר ולמאי דגרסי' מבראי קצת קשה דלא הוי כשאר שינויי דנקט לד דלא מעלי הא והא דאית ליה דלת והא והא דאית ליה פותחת והכא נקיט ההוא דמעלי: **לפי** שבח ממון הן גובין. כיון דאין (ו) סכנת נפשות לא אזלינן אלא בתר ממון והכי נמי אמר בהגוזל בתרא (ב"ק דף קטז:) שיירא ההולכת במדבר ועמד עליה גייס מחשבין לפי ממון דליכא סכנת נפשות כיון דאין הגייס בא רק בשביל ממון ואף על גב דאמר בפ' בן סורר (סנהדרין דף עב.) דהבא במחתרת נידון על שם סופו ומפרש רבא טעמא בגמ' משום חזקה דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כו' ואפ"ה אין מחשבין אלא לפי ממון כיון דהגייס ברצונו אינו בא על הנפשות דאם לא יעמדו נגדם לא יזיק לגופם הילכך לא חשיב סכנת נפשות לפיכך אם יעמדו עליהם לסטים ונתפשרו עמהם גובין לפי ממון אבל היכי (ז) דטעו במדבר אמר התם דמחשבינן אף לפי הנפשות משום כיון דטעו איכא סכנת נפשות: **לפי** קירוב בתים הן גובין. פירש ר"ת ונותנין עניים קרובים יותר מרחוקים וכן עשירים קרובים יותר מעשירים רחוקים אבל עשירים רחוקים נותנין יותר מעניים קרובים דלפי שבח ממון נמי הן גובין: **אילימא** לצדיקים כו'. דהכי מיירי קרא לעיל מיניה כתיב ולי מה יקרו רעיך אל מה עצמו ראשיהם וכתיב בתריה אספרם מחול ירבון:

נהרדעי לטעמייהו. רב חמא דמן נהרדעא הוא דלא ס"ל הא דאידור בה כדדרו אבהתי ולשם כך חילקנו אזיל לטעמייהו דנהרדעי דאמר שמואל דהוא מנהרדעא: **האחין שחלקו.** ונטל זה שדה לצפון וזה לדרום והיה אביו רגיל להיות (ט) ליכנס דרך זו לתוך זו אין יכול לומר דרך לי עליך: **ולא חלונות.** לערער על סתימת אורו: **ולא סולמות.** אם נטל זה בית ואחר וזה נטל עלייה אין לו לקבוע סולם בחצירו של זה לעלות לעלייתו: **ולא אמת המים.** להביאה מן הנהר דרך שדהו של זה לתוך שלו: **שטרא.** שובר שהוא פרוע לאביהם: **ומרעי ליה.** לשובר שהן עדי שקר (י): **מתני' כופין אותו.** את בן החצר שאינו רוצה לסייע את בני החצר לבנות להן בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהלוך בחצר: **ודלת.** לשער החצר לנועלו: **לא כל החצרות ראויות לבית שער.** בגמ' מפרש איזו היא הראויה: **ויהא כאנשי העיר.** לשאת עמהם בעול: **גמ' ולא אישתעי בהדיה.** לפי שמפסיק בעניים הצועקין ואין קולם נשמע: **מגואי.** לחצר גריעותא הוא לפי שדלת החצר נעול והעני צועק ובית שער שבפנים מפסיק הקול: **מבראי.** אינו מפסיק בפניו שהרי נכנס לתוכו וכשאין לו דלת עסקינן: **פותחת דידיה מאבראי.** העני פותחה ונכנס פותחת שירוד"ר בלע"ז והוא של עץ ותמיד המפתח לתוכו: **שאינה סמוכה.** שמשוכה להלן מרשות הרבים: **כשהם גובים.** לחומת העיר: **קבע בה מסמרות.** הזהר לדון כן ולא תזוז ממנה: **קירוב בתים.** בית הקרוב לחומה צריך לחומת העיר יותר מן הרחוק: **רמא דשורא אדרבנן.** הטיל יציאת חומת העיר על החכמים כמו על שאר בני אדם: **חול.** שהוא מועט ממעשיהם של צדיקים: **מגין על הים.** והוא לו לחומה כדכתיב אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה):

אלו

לא

עין משפט
נר מצוה

נ א מיי' פ"ב מהלכות שכנים הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעג סעיף ג:

נא ב ג מיי' פי"ו מהל' מלוה הל' ח סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף עו:

נב ד מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' א סמג עשין פ"ב טוש"ע ח"מ סי' קסא סעיף א:

נג ה מיי' שם פ"ו הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף א:

נד ו ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ב:

נה ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

נו ט מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ב:

◆

תורה אור השלם

1 אספרם מחול ירבון הקיצתי ועודי עמך:
תהלים קלט יח

2 כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו:
בראשית כב יז

3 אני חומה ושדי כמגדלות אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום:
שיר השירים ח י

◆

רבינו גרשום

נהרדעי לטעמייהו. דרב נחמן ושמואל ורב חמא מנהרדעי: האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה. כגון בתחלה היו כל השדות בחיזוק א' של אביהם ולא הוה בכולהו אלא דרך אחד לילך מזה לזה והשתא כשחלקו אין להם דרך אם לא קנו זה מזה וחלונות שאם הגיע חצר לזה ולזה בית והיו חלונות הבית פתוחים לחצר יכול זה לבנות כנגדן ולסותמן וכן לאמת המים צריך ליקח דרך זה מזה. כה"ג יכול בעל תרביצא לבנות אשיתא נגד אספלידא: שהלכות קבועות הן לדון הכי: דנפיק עליה תברא. דפריע השטר של יתומין: דגדלי יתמי. (למייתי) [דלמא מייתו] ראיה דהאי תברא מזויף הוא שהוחזק בפני עדים לאחר מיתת אביהן שעדיין היה חייב לו: לבר מהא. דודאי קרעי' לשטר. דסהדי דחתימי על שובר בשקרי לא מחזקינן: א) לעולם לא קרעי' לשטרא כדרב חמא. דאם כן הוה מפיק ליה האי שובר בחיי האב מדלית עדים דאפקה בחיי האב משום הכי לא קרעי' לשטרא: בית שער. ב) מקום שהשומר ישן ששומר החצר כופין לא' מבני חצר המעכב: מעליותא הוא. בית שער: ולא אשתעי אליהו בהדיה. משום דכי אתי עני צועק על פתח שער מפסיק אותו בית שער קולו ואינו נשמע לבעל הבית: הא מגואי גריעותא הוא. כלומר אם נעשה בנין בית שער מבפנים לחצר מפסיק הקול שאין העני יכול ליכנס לתוכו אבל אם בנו מאבראי ברה"ר ודאי מעליותא היא והיו כופין אותו לבנות הואיל והחצר פתוח לרה"ר יכול העני ליכנס בתוך מחיצות בית שער עד השער וצועק ויכול לשומעו דאין מפסיק אלא שער לחודיה: אית ליה דלת לבית שער גריעותא. שהשער והדלת מעכבין קולו. אית ליה פותחת מנעול לדלת לאו מעליותא היא שאין העני יכול לפותחו מפני המנעול. הא דמשנתנו דכופין לבנות בית שער דלית ליה דלת לבית שער. ואי קשיא דהא תנא כופין לבנות בית שער ודלת הא לא תקשי דהא תני דלת [לחצר] במתני' ולחצר תנן לא לבית השער: חצר הסמוכה לרה"ר צריכה בית שער. כלומר אם מבוי שאינו מפולש ויש בו חצירות אותן

רבינו גרשום (המשך)

שבפנים אין צריכות שער ולא היו כופין אבל אותה הסמוכה לרה"ר צריך והיו כופין: ורבנן דמתני' ולא פליגי בין סמוכה לשאינה סמוכה דזימנין דדחקי רבים במבוי ועיילי ואתי וקא חזו להדהוא ואיכא היזק ראיה מבני רה"ר: הסמוכה לספר. משום גייסות: כשהן גובין מבני העיר. לצורך חומה ודלתים: לפי שבח ממון. מי שהוא עשיר נותן יותר או לפי נפשות שבעיר שכולן יתנו בשוה: קבע בה מסמרות. קבע הלכה (שם) [יתד] הוא שלא תמוט: לפי קירוב בתים. כלומר אותן בתים חיצוניות שצריכין להם יותר לחיזוק החומה יותר מן הפנימיות ויתנו יותר אי לא: דשורא אדרבנן. שפסק עליהם ליתן חלקם לבנות החומה: רבנן לא צריכי נטירותא. שתורה ומעשים טובים שלהם משמרים אותן: השתא כל ישראל עם הצדיקים כחול וצדיקים לבדם יותר מחול בתמיה. ומה חול שמועט ממעשיהם של צדיקים מגין על הים שאין עוברין אותו גלי ים. על אחת כמה וכמה שמגינין עליהם מעשיהם ולא צריכי נטירותא: כי אתא. ריש לקיש לקמיה דר' יוחנן: אני חומה. זו תורה שמגינה על לומדיה כחומה שמגינה על אנשי העיר: ושדי כמגדלות

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה.], ב) [לעיל ב:], ג) [סנהדרין קיב.], ד) רש"ל מ"ז וא"ל תניא רשב"ג כו', ה) [שבח ממון וכן הוא ברא"ש], ו) [לקמן ח. ב"ב קח.], ז) [פסחים פז.], ח) בס"א ליתא להיות לו, ט) בס"א: שמא עדי שקר הן.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורב אמר יש להן: (ב) שם הא מאבראי וכו' הא והא מאבראי: (ג) שם דפותחת דידיה מאבראי רשב"ג אומר וכו' תניא רשב"ג אומר לא כל כצ"ל ותיבות כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר נמחק: (ד) שם אמר ליה ר"ל רבנן: (ה) תוס' ד"ה אין להם וכו' כל אחד בחלק חבירו כצ"ל ותיבת חלק נמחק: (ו) ד"ה לפי כו' דאין בה סכנת: (ז) בא"ד אבל היכא דתעו במדבר וכו' כיון דתעו איכא:

◆

לעזי רש"י

שירודו"ר [שירידור"א].
מנעול.

◆

מוסף רש"י

מר ינוקא ומר קשישא. שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין, אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא (כתובות פט:). האחין שחלקו. שניהם מוכרין זה לזה, אין להן לא דרך זה על זה. אם חלקו שני שדות אחד נטל חיצון ואחד נטל פנימי ואין הפנימי יכול ליכנס לשדהו אלא דרך חיצון כדרך שהיה אביו נכנס, אין לו לפנימי דרך על חיצון, משום דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר דרך לעצמו, וכיון שמכר לו לאחיו חלקו שבחיצון בעין יפה מכר לו כל השדה והדרך ולא שייר לעצמו במכירה זו כלום (רשב"ם לקמן סה.). ולא חלונות זה על זה. ואם רצה לבנות בחצרו כנגד חלון אחיו בונה (שם). שהלכות קבועות הן. כלומר שהלכה כן (שם). ורב אמר יש להן. דמוכר בעין רעה מוכר ומשייר לעצמו כמה שמכר לאחיו דבר הצריך לו כגון דרך ואורה (שם). כופין אותו. כל אחד מבני החצר לתת חלקו בבנין. לבנות בית שער. שבונים בית אצל השער מבחוץ סביב ועושין באותו היקף פתח קטן מן הצד משום היזק ראיית בני רה"ר שלא יראו תוך החצר (לעיל ב:). ויהא כאנשי העיר. ליתן בצורכי העיר (סנהדרין קיב.). רבנן לא צריכי נטירותא. תורתן משמרתן כדכתיב (משלי ו) בשכבך תשמור עליך (ב"ב קח.). כמגדלות. שמגינין על העיר (פסחים פז.).

א) [נ"ל כהא נמי הלכתא כרב חמא ולעולם לא קרעינן וכו']. ב) [נ"ל מקום שהשומר החצר ישן כופין וכו'].

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com